

Kodėl mažylis švepluoja?

Po vaiko gimimo praeina pora metų ir tėvai jau džiaugiasi galintys su augančiu žmogučiu pasikalbėti. Juokingai tariami mažylio žodeliai linksmina ir žavi artimuosius. Tačiau vyresniame ikimokykliniame amžiuje tėveliai neretai susirūpina dėl klaidingo vieno ar kito garso tarimo.

Nuo kokio amžiaus šveplavimas – problema?

Mokantis tarti garsus, labai ryškūs individualūs vaikų kalbos plėtotės skirtumai. Kai kurie mažyliai taisyklingai kalbėti pradeda labai anksti, o kai kurie to nedaro ir ruošdamiesi eiti į pirmą klasę.

Tėvams reikėtų susirūpinti ir kreiptis į logopedą jeigu:

trejų metų vaikas bendrauja 3-4 žodžių sakiniiais, suvokia pagrindinius žodžių derinimo dėsniumus, supranta šnekamąją kalbą. Nors jis dar gali trumpinti žodžius, praleisti garsus, švepluoti, tačiau, **jei mažylis neištaria garsų k, g, kiša liežuvį tarp dantų tardamas garsus s, z arba keičia juos į t, d (sako-tako, zylė-dylė ir pan.), verta pasikonsultuoti su logopedu.**

Ketvirtųjų metų pabaigoje vaiko kalba gramatiškai gana taisyklinga, mažėja garsų tarimo klaidų. Nors kartais sudėtingesnių garsų (š, ž, č, dž, r) tarimo mokymasis sulėtėja, tačiau **vertėtų susirūpinti, jei vis dar vaikas painioja tarpusavyje garsus v, l, j, skardžiuosius b, d, g keičia į p, t, k.**

Penkerių metų vaiko tartis turi būti visiškai taisyklinga. Jis turi ištarti ir pačius sudėtingiausius lietuvių kalbos garsus c, č, dž, ch, h, f, r, pakartoti įvairaus sudėtingumo ir ilgumo žodžius.

Kaip skatinti taisyklingą tarimą?

Taisyklingai tarti padeda išlavėjęs artikuliacijos aparatas, todėl naudinga mažylius skatinti atlikti įvairius liežuvio ir lūpų judesius bei kitus pratimus.

Pūtimo pratimai: oro srove sukamas vėjo malūnėlis, pučiamos dūdelės, balionai ir kt.; stengiamasi pūtimu nuritinti flomasterį ar bebriaunį pieštuką į „vartus“; vienu iškvėpimu bandoma vatos gabaliuką įvaryti tarp dviejų kaladėlių.

Lūpų mankšta: viršutiniais dantukais kramtoma apatinė lūpa („statoma tvorelė“); lūpomis dalinamos razinos keliems žaisliniams paukšteliams, lyg mažylius vaišintų jų mama pučiant oro srovę, virpinamos lūpos („arkliukas prunkščia“).

Liežuvio mankšta. Suaugusieji laiko prie mažylio lūpų ledinuką, kurį šis gali lyžtelti tik atitinkamai pakreipęs liežuvį. Vaikui siūloma apsimesti, kad jo burnoje – čiulpinis saldainis, liežuvio darant už skruosto iškilimus („saldainėlis“). Kaišiojamas siauras liežuvis („gyvatėlė šliaužia“). Judinant liežuvį į šonus, imituojamas tiksintis laikrodukas. Liežuvis atitraukiamas į burnos gilumą („vėžliukas žaidžia slėpynių“). Pravėrus burną liežuvio galiuku „valomi“ apatiniai dantukai iš vidaus pusės, darant judesius iš vienos pusės į kitą, paskui – iš apačios į viršų. Iš liežuvio suformuojamas „kalnelis“ – galiukas remiasi į apatinius dantis, o pats liežuvis išlenkiamas („kačiukas išriečia nugarytę“). Plačiai išsižiojus liežuvis sukamas ratu („maišom puodą“). Liežuvis stipriai stumiamas pro sukąstus dantis, stengiantis „neatverti jam durelių“. Imituojamas katės ar šuniuko lakimas. Iškištas liežuvis nuleidžiamas žemyn, paskui keliamas į viršų, siekiant nosies galiuko. Judesiu iš viršaus į apačią aplaižoma viršutinė lūpa („skani uogienė“).

Iškištas liežuvis sulenkiamas „samteliu“ – galiukas ir kraštai pakilę, o vidurys įdubęs. Vertikaliais nenutrūkstamais judesiais liežuvio „glostoma“ viršutinė lūpa. Tempas greitinamas, įjungiamas balsas („kalakutas burbuliuoja“). Liežuvio galiuku darant judesius pirmyn ir atgal, liečiamas gomurys („dažome liežuvio namelio lubas“). Pliaukšima liežuvio, stengiantis jį kuo aukščiau pakelti ir kuo stipriau prispausti prie kietojo gomurio („arkliukai bėga“).

Naudoti daug pratimų vienu kartu netikslinga – vaikai greitai pavargsta. Geriau atlikti mažiau judesių, bet dažniau.

Būkite kūrybingi.

Artikuliacinio aparato lavinimo užduotims atlikti galima pasitelkti įvairius žaidimus bei jų elementus. Mažieji tuomet ilgiau sukaupia dėmesį, žaisdami tiesiog nepastebi, kad yra ugdomi. Pvz., vaikas keičia mimiką prieš veidrodį ar fotoaparatai kartu atlikdamas įvairius artikuliacinius judesius („linksmoji beždžionėlė“). Arba žaidžiamas stalo žaidimas su kauliuku. Vienas iš tėvų parodo pratimą, o vaikas meta kauliuką. Tada pakartoja prieš tai matytą judesį tiek kartų, koks akių skaičius „iškrito“.

Pirštukus miklinti – naudinga. Mokslininkai nustatė, jog sudėtingi rankų judesiai, skatindami motorinio centro veiklą, teigiamai veikia ir kalbines galimybes. Vaikams patinka su įvairiais eilėraščiais, tautosakos tekstais siejami pirštų mankštos pratimai. Tėveliai, derindami smulkiosios motorikos lavinimą su artikuliacijos pratimais, gali kurti įvairias istorijas.

Kitos dažniausios šveplavimo priežastys

Foneminės klausos trūkumai. Išmokti taisyklingai kalbėti nelengva. Mokomasi girdint aplinkinių kalbą. Savo šnekoje aptikęs ne taip tariamą žodį, mažylis toliau ieško tinkamesnės lūpų, liežuvio padėties. Taip jis pamažu artėja prie suaugusiųjų kalbos pavyzdžio. Šį procesą pusiaukelėje gali sustabdyti ne tik nepakankamai miklūs kalbos organai, bet ir silpna foneminė klausia. Jei kalbos garsai vaikui skamba vienodai, jis nebegali kontroliuoti savo tarimo ir atsitiktinai ištaria tai vieną, tai kitą iš painiojamų garsų (k-t, g-d, s-š, z-ž, c-č ir kt.).

Savikontrolės stoka. Pradėjęs lankyti logopedines pratybas, vaikas išmoksta taisyklingai tarti vieną ar kitą garsą, bando jį taisyklingai ištarti. Korekcinis darbas yra baigtas tada, kai vaikas taisyklingai taria garsą savarankiškoje kalboje.

Deja, didelė dalis ugdytinių, išmokusių taisyklingai kalbėti, tai daro tik logopediniame kabinete, o bendraudami su aplinkiniais savo tarimo nesistengia kontroliuoti. Tad veiksmingai koreguoti kalbą turėtų ne tik logopedai, auklėtojos, bet ir tėvai atliekant tęstinį kalbos korekcijos darbą namuose.

Parengė: vyresnioji logopedė R. Česnavičiūtė

Naudota literatūra: www.logopediniaipratimai.lt www.ikimokyklinis.lt

